

מאמרי פחד יצחק

מאמר א

א. "מעשה בר' אליעזר ור' יהושע וכו' והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה"¹. בודאי שצריך להתעורר על שימוש לשון זה "כל אותו הלילה" מבלי לציין איזה לילה, היינו ליל ט"ו.

ב. "ואפילו כולנו חכמים וכו' מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח"². הנה ודאי שכן היא בהרבה מצוות כגון הנותן מעות לצדקה שכל המרבה הרי זה יותר משובח ומהו א"כ היחוד בזה בסיפור יציאת מצרים.

ג. ונקדים בביאור חומר המיוחד של ה"בעל לשון הרע" שאמרו ז"ל³ שכבר כרתו דוד ברוח הקדש שנאמר "יכרת השם כל שפתי חלקות"⁴. עוד הפליגו ז"ל⁵ על בעל לשון הרע שכאילו כפר בעיקר שנאמר "אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו"⁶. "שתו בשמים פיהם ולשונם תיהלך בארץ"⁷.

ד. ויבואר ענין זה על פי הטעם למה זה שמכל חטאות הדיבור נבחר ונקבע תואר "רע" דוקא על צורה אחת היינו המדבר בגנות חבירו. והלוא יש אופנים אחרים כגון ניבול פה וליצנות וכדומה שגם הם רעים ולמה נדבק שם "לשון הרע" רק על אופן אחד בלבד.

ה. והענין בזה הוא משום שכל פיתויי החטאים בדרך כלל בנויים הם על יסוד התאוות, ואילו לשון הרע, שהגדרתה היא הסיפור

---

1. הגדה של פסח

2. שם

3. ערכין טו

4. תהלים יב, ד

5. ערכין שם

6. תהלים שם, ה

7. תהלים עג, ט

בגנותו של אדם, כל עצמה אינה יונקת את חיותה אלא ממציאות הרע בעצם, "אהבת רע מטוב"⁸, והיינו התואר "לשון הרע". אלמלא מציאות הרע בעולם היה חסר עיקר הפיתוי של לשון הרע.

ז. והנה בתחילת הבריאה נאמר "ויקרא אלקים לאור יום ולחושך קרא לילה"⁹, ופירשו חז"ל¹⁰ שלא נאמר ולחושך קרא אלקים לילה כמו שנאמר על האור מפני שאין הקב"ה מיחד שמו על הקלקלה היינו חושך. ונקטינן שלכן במקום שהקב"ה מונע הזכרת שמו ויחוד שמו, דוקא שם מוצא לו בעל לשון הרע את חיותו ותקיפותו. והיינו "שפתינו אתנו מי אדון לנו". מתחזקים הם בעלי לשון במקום שכביכול מסלק עצמו. "שתו בשמים פיהם". "איכה ידע קל ויש דעה בעליון"¹¹.

ז. ובגלות מצרים אמר משה "אכן נודע הדבר"¹². שטעם היות ישראל בגלות היה משום מציאותן של דלטורין בתוכם¹³. ואז בבוא ליל גאולתם וההוצאה מגלות, נזכר דבר חדש שקלקולו של הלילה שמנע הזכרת שמו עליו, נהפך לגמרי מן הקצה אל הקצה ונאמר עליו "הוא הלילה הזה להשם"¹⁴, "ליל שמורים הוא להשם"¹⁵. במקום העדר יחוד שמו ית' על הלילה הרי הלילה הזה נתיחד לו ית'. ואם בדרך כלל מתחזק בעל לשון הרע במקום העדר יחוד שמו ית', הרי בלילה הזה מתהפך קלקול הלשון ל"פה סח" בקדושה ולא גילוי דרך דלטוריא של גנות אלא גילוי כל גנוזות של שבחו ית' בפה-סח.

ח. ואם בבעל לשון הרע נאמר "ללשונו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו", הרי נהפך כאן אותה גבורה לזרמי התגברות של המרבה לספר ביציאת מצרים, בשבחו של מקום. והיינו ההדגשה בכל המרבה לספר, פה המתגבר לספר שבחו ית'. זה לעומת זה "ללשונו נגביר".

8. תהלים נב, ה

9. בראשית א, ה

10. בראשית רבה פרשה ג פסקה ו

11. תהלים עג, יא

12. שמות ב, יד

13. רש"י שם על פי מדרש שמות רבה פרשה א פסקה ל

14. שמות יב, מב

15. שם

ט. והם הם דברי בעל ההגדה על אותם המסובים בבני ברק "והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה", אותו הלילה דוקא, הכוונה ליחס את הסיפור לעצם מהות הלילה המתגלה באותו לילה, שנהפך לליל שימורים להשם.

י. ובכל המצוות יש זמן ותאריך מסויים, אבל כאן ניתוספה ההדגשה על כלליות ענין לילה עצמו. "כל אותו לילה".

מאמר ב

א. חצות הלילה הוא הזמן המסוים בליל ט"ו למכת בכורות. וכן זמן אכילת פסח לדעת ר' אלעזר בן עזריה הוא עד חצות. ומכל מקום מעלת הזמן של ליל ט"ו שייכת לכל הלילה, כמ"ש על נתינת הדם על המשקוף וב' מזוזות שנוהגת עד הבוקר וכמ"ש "ואתם לא תצאו ... עד בוקר"¹. וביאר הגור אריה דאע"ג שסימן הדם הוא להינצל ממכת בכורות וזו היתה בחצות, מכל מקום כל הלילה נחשב לזמן של מכת בכורות. אמנם עדיין עלינו להסביר תשובה זו. מה ענין כל הלילה למכת בכורות שהיתה בחצות.

ב. ונתחיל בביאור ענין חצות הלילה בכלל, אשר שרשו כאן.²

ג. "יומם יצוה השם חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לקל חיי"³. יש להבין המשך פסוק זה, ויתבאר מתוך הדברים דלהלן. הגה יחוד יום לחסד⁴ מבואר הוא אבל מה ענין שירה ללילה. והענין הוא כי שירה נאמרת על מפתן של רשעים⁵, כלומר במקום שמקודם עמדו רשעים בתקיפותם וכעת נפלו, שם מתעוררת השירה. ואילו כשמעיקרא לא גבר שם הרשע אין מקום לשירה. ולכן דוקא הלילה

1. שמות יב, כב

2. ונרמז ג"כ אצל אברהם אבינו שנאמר "ויחלק עליהם לילה", שנתחלק לו לילה וחציו משומר לליל פסח

3. תהלים מב, ט

4. להגיד בבוקר חסדך

5. ברכות ט.